

Mari actori români ai secolului 20 despre ei înșiși

AGATHA
BĂRSESCU

În numeroasele conversațiuni pe care eu toată plăcerea le-am întreținut cu profesorul I. Petrovici, deseori d-sa mă întreba: „Ei, unde ai ajuns cu memoriile dumitale?” Acest reputat filozof credea desigur că amintirile mele vor conține istorisirii aventuroase sau picante, viața unei mari tragediene — cum spune profesorul Petrovici — urmînd a fi foarte bogată în experiențe de toate soiurile și deci constituind o lectură foarte interesantă pentru publicul amator de senzational. Regret mult că din acest punct de vedere publicul va rămîne decepționat, căci amintirile mele nu conțin nimic picant, nimic frivol, nimic aventuros și nici măcar vreo istorioară amoroasă.

N-am vrut altceva, prin aceste însemnări fugitive, scrise, cum am spus, numai din memorie, și fără documentarea necesară — decît să-mi descriu viața din prima mea tînerete pînă în ziua de azi, viața artistel, cu toate bucuriile și durerile ei, cu toate gloriile și decepțiile ei!

22 noiembrie 1883

Poate cea mai însemnată zi a vieții mele!

Cu toată bunăvoința ce aș avea, îmi este cu neputință să descriu ceea ce am trăit după ultima repetiție și în cele două zile înainte de debutul meu (la Viena n.n.). Nu emoție și surescitare, aceasta

ar însemna prea puțin. Nu mai trăiam, ci mă simțeam într-o adevărată stare hipnotică. Visam cu ochii deschiși!...

În dimineața acelei zile atît de covârșitoare pentru mine, pentru toată viața mea, m-am dus la biserică — dar nu mă puteam ruga... Știu atît, că repetam mereu aceste cuvinte, în șoaptă: „Milostive Doamne, bunule Dumnezeu, ajută-mă!”

Penibila așteptare pînă seara mi-a fost și mai chinătoare, nu-mi găseam liniștea... La ora cinci a venit trăsura ca să mă ia la teatru, căci la ora șapte începea spectacolul. În cabina mea, frumos împodobită cu flori, mă primi garderobiera, o bătrînică drăguță și blajină. Ea mă văzu palidă ca o moartă și simți toată tulburarea mea. Cu precauțiune și cu tact, aproape că nu scoase un cuvînt, nu-mi vorbi nimic alta decît strictul necesar. Am fost frizată și costumată (m-am lăsat să facă cu mine tot ce trebuia pentru scenă). Nu mai aveam nici o voință, nici o dorință. Îmi aduc și astăzi foarte bine aminte că garderobiera, pe care o chema Elisa Westmitzer, îmbrăcîndu-mă, m-a împuns cu boldurile de cîteva ori, sîngerîndu-mă, și totuși n-am simțit nimic!... Semnalul întîi, al doilea — la al treilea trebuia să intru în scenă.

După cum se știe, la ridicarea cortinei Hero se află singură în scenă, la scările altarului, și rostește primul cuvînt, adică începe frumosul monolog. Pe atunci se obișnuia la Burg ca să se execute, la

inceperea reprezentăției, o uvertură și apoi orchestra să continue, între acte. Eu stăteam la locul meu și orchestra începu o muzică dulce, armonioasă și divină, care, spre sfârșitul actului, fu acompaniată de preoți și corul de fecioare din scenă.

Cortina s-a ridicat cu o plenadă strălucită la casă. Galerile erau ticsite, dar nu vedeam nimic dinaintea mea... Domnea o misterioasă tăcere de moarte — după cum mi-au spus-o în urmă și după cum relevară și ziarele. Am deschis gura ca să vorbesc, dar simțeam că nu eram în stare a scoate o vorbă... și inima mi se oprea în loc. Această tăcere grozavă ținu aproape două minute lungi, eterne, până mi se descleștă limba și rosti primul monolog. Apărură apoi ceilalți actori și totul merse strună, corect și frumos. Când am ieșit din scenă, într-un ropot de aplauze al întregului teatru, l-am auzit în urma mea pe Ernest Hartmann, care juca pe Naukleros, spunind: S-a ciștigat!

Abia atuncea mi-am revenit în fire și mi-am putut da seama unde mă aflu și de tot ce s-a petrecut cu mine, cu viața mea întreagă, în seara aceea. Iar după câteva clipe, când am intrat din nou în

scenă, m-am simțit stăpînă pe eul meu întreg. După actul I am fost mereu chemată și rechemată la rampă, în furtunoasele aplauze ale grandioasei săli. Așa a mers și actul al doilea și al treilea, într-un continuu și crescînd succes. Și acum iată că veni și actul al patrulea, actul culminant al piesei (...) Am fost aceea Hero pe care a visat-o directorul și — după cum mi s-a spus — cum n-a mai fost alta! Am fost poetica, visătoare și inconștient senzuala Hero, și cînd am adormit pe banca plină de verdeață, șoptind numele lui Leandro, luîncînd lrațul drept pe pămînt, sala a izbucnit. într-adevăr, spontan, în zgomotoase și nesfîrșite aplauze. Am fost chemată de nenumărate ori, iar tineretul striga în gura mare: „Bravo Bărsescu, bravo!”

Marele meu succes sosise și nimeni nu l-ar fi putut contesta. Veni și actul al cincilea, deși destul de greu și obositor, dar și destul de frumos, avînd minunate momente tragice prin izbucnirea marii dureri, disperării și exaltării, prin întreaga atmosferă poetică. precum și scena finală, a aruncării de pe numeroasele trepte ale templului. Toate acestea au înflăcărat publicul și succesul a fost, într-adevăr, amețitor.

Estetica teatrală, istoria artei dramatice, teatrologia în genere nu pot înainta fără mărturiile artiștilor, care ajută esențial la cunoașterea proceselor de creație, la întocmirea biografiiilor și monografiilor, ca și la statornicirea trăsăturilor configurative ale unei epoci.

Marți actori români ai secolului XX și-au expus și ei crezurile, năruind istoria vieții proprii în artă. Au lăsat cărți de amintiri, manuale ale meseriei, impresii de călătorie, portrete ale colegilor. S-au destăinuit în interviuri, articole din caietele-program, uneori în studii de cel mai mare interes teoretic.

Cum majoritatea cărților scrise de actori nu s-au mai rețipărit în ultimii patruzeci de ani, iar mărturiile autobiografice au rămas, îndeobște, în paginile unor gazete, și cum impunătoarea lor activitate, uneori de notorietate mondială, reclamă și aducerea la lumină a ceea ce au gândit despre arta și timpul lor, ni s-a părut util a țipări aici un florilegiu relativ concls, în nădejdea că-l va interesa pe specialistul studios, ca și pe cititorul ce iubește arta teatrală, și că va contribui la sporirea pefuirii ce li se cuvine acestor cititori de școală națională.

Deschidem seria de extrase cu Memoriile „din Germania, Austria, Ungaria, America și România” de Agatha Bărsescu, carte apărută la București, în Editura „Adevărul”, fără mențiunea anului.

Artista s-a născut la București, strada Radu Vodă 11, la 28 august 1858; tatăl ei era general. Familia a hotărît ca fetița să fie dusă la învățătură la mănăstirea Ursulinelor din Viena. Cînd s-a constatat însă că vrea să rămînă printre maici a fost retrasă de urgență. A intrat la Conservatorul din București, cu sprijinul lui Ion Ghica, a debutat, tot prin grija acestuia, la Teatrul Național, dar ca.: balerină, într-o feerie. A abandonat însă brusc teatrul și a plecat la Viena să studieze canto-ul. După o perioadă foarte scurtă a renunțat la veștitățile muzicale și s-a înscris la Conservatorul de artă dramatică, fiind admisă de o comisie competentă și severă cu unanimitate de voturi. S-a dovedit o elevă strălucită; a absolvit școala cu medalia de aur. Au angajat-o numaidecît la Deutsches Theater din

În cabina mea mă așteptau citeva cununii de lauri, cu panglici omagiale — căci la Burg nu era permis ca ele să fie oferite pe scenă, cum se permitea în alte teatre. Am fost felicitată, îmbrățișată, sărutată. Directorul Wilbrandt era nespus de fericit; tot astfel și regizorii. Ceea ce nu pot pricepe nici astăzi e că, în acea seară memorabilă, după o enervare atât de grozavă și o muncă atât de extenuantă, am avut puterea să accept după spectacol invitația „României June” din Viena la un banchet, în care am fost sărbătorită și, ceea ce mi-a făcut și mai mare plăcere și nebanuită surpriză, a fost faptul că trimisul extraordinar al României pe lângă Curtea Imperială din Viena, P. P. Carp, a venit și el la acest banchet, ridicând primul toast și urîndu-mi tot succesul în cariera mea artistică. Am rămas în mijlocul tinerimii noastre studioase aproape până în zori de zi și am dansat extaziată, am dansat cu toată „România Jună”!

A doua zi, 23 noiembrie 1883, cronica teatrală a tuturor ziarelor din Viena relatează succesul neașteptat și extraordinar, iar severul critic teatral al ziarului „Neue Freie Presse”, dr. Spiedel, în cronica sa

sub titlul „Norocul Burgtheater-ului”, a scris:

„O tină ră fată, care de-abia a părăsit școala dramatică, a pășit pentru prima oară în viața ei pe scenă, și nu pe o scenă din Graz sau Linz, ci pe podeaua fierbinte a Burgtheater-ului, și nu pentru a recita citeva vorbe, ci într-un rol mare, care domină o piesă întreagă, și nu într-o limbă maternă, pe care a învățat-o acasă la mama, ci într-o limbă pe care și-a însușit-o cu încredință! Și această fetiță face o impresie atât de puternică, încât la ultima cădere a cortinei fiecare trebuie să mărturisească aceea e un talent puternic și real, care trebuie reținut bine, căci este un noroc găsit pentru Burgtheatrul nostru din ce în ce mai sărăcit de asemenea talente. Domnișoara Bărsescu aparține deci Burgtheatrului. E o onoare pentru ea și un noroc pentru Burgtheater...”

Zilnic apăreau alte critici și folietoane elogiouse. Eram numită „fetița din străini”, „steaua României”, „cea mai tină ră și mai mare tragediană” ș.a.m.d. De-abia din aceste critici am învățat cum trebuie s-o joc pe Hero, căci făcusem totul în chip inconștient, instincțiv. Simțeam și trăiam în rol, în toată

Berlin. Nici aici însă n-a stat mai mult de un an, deși a avut parte de o bună primire și elogiuri. A bătut la poartă Burgtheater-ului vienez, unde întâia-i apariție a consacrat-o ca tragediană, aducându-i și un contract pe șapte ani, iar ulterior — după un șir de succese de mare răsunet — un angajament pe viață, care se hotăra, pe atunci, cu consimțământul Împăratului.

În plină glorie, din motive care-i sînt și ei nedesluite, actrița a încercat să se sinucidă, aruncîndu-se într-un riu; a fost salvată de niște săteni.

A jucat mult pe scenele germane (și în unele montări semnate de Max Reinhardt), în turnee în America (dînd reprezentații în limba germană și în limba engleză). A venit de mai multe ori în țară, fie cu trupe străine, fie intrînd în reprezentații ieșene, bucureștene, craiovene, susținînd cu brio roluri celebre în Vlaicu-Vodă, Prometeu (de Victor Eftimiu), în opere de Shakespeare, Goethe, Schiller, Ibsen, Sudermann ș.a. De la un moment dat s-a stabilit la Iași, participînd, cu intensitate, la spectacolele ale Teatrului Național, fiind și profesoară la Conservator. A trăit și a murit (în 1939) într-o cameră a unui hotel ieșean. N-a avut urmași.

În afară de cartea de memorii, a scris și o prefață la versiunea românească a piesei Medeea, tradusă de Virgil Tempeanu. Ileana Berlogea a tipărit, la Editura Meridiane, o excelentă biografie a artistei, în care urmărește minuțios drumul ei în artă, studiînd numeroase documente din arhivele române și străine.

Cei care au văzut-o pe artistă jucînd (mi-au povestit despre ea Victor Eftimiu, N. Bălățeanu, George Vrăca, Constantin Ramadan, Al. Finți și alții) spuneau că exercita o fascinație stranie asupra spectatorului. Întruchipa cu o forță extraordinară eroinele tragice. Avea o dicție perfectă și o ținută scenică desăvîrșită. Ioan Massoff reproduce o cronică dintr-un ziar vienez care, după spectacolul Miracolul, susținea că e vorba „nu de o actriță, ci de o ființă supranaturală”. E citată în importante cărți europene de referință. Amintirea ei se păstrează și azi la Viena.

Valentin SILVESTRU

această poetică creațiune, dar fără s-o știu.

După trei zile am primit contractul de angajament pe timp de șapte ani la Teatrul Imperial și Regal din Viena, cu un salariu de 700 fiorini pe lună și pentru fiecare reprezentație serală câte zece fiorini în plus, bineînțeles procurându-mi-se toate costumele, tricourile, perucile, ciorapii, pantofii, pufurile și fardurile necesare pentru scenă, fiind luată cu trăsura teatrului la toate repetițiile și reprezentațiile și dusă apoi acasă.

M-am consacrat dară elevilor mei cu tot devotamentul pentru a le face o educațiune dramatică. Cu toate că nu am avut încă norocul de a descoperi un talent extraordinar, într-un timp relativ scurt am găsit printre elevii mei nu numai elevi, ci temperamente artistice pe care publicul le-a putut aprecia în diferite producțiuni teatrale și chiar pe scena Teatrului Național (din Iași n.n.) unde au jucat spectacole întregi, ca *Iphigenia de Goethe și Intrigă și Amor de Schiller*, precum și *Sapho* în admirabila traducere a d-lui profesor Virgil Tempeanu. Aceste trei reprezentații au constituit un adevărat eveniment teatral.

...Am depus și depun o muncă deosebită pentru a înlătura dese defecte ale elevilor în ceea ce privește rostirea, pronunțarea, declamația, intonația, frazarea. N-am lăsat pe nici un elev sau elevă, chiar dacă ar fi lipsit de orice înșușire, pînă ce nu am înlăturat acest defect. Nu toți se consacră scenei, nu toți devin artiști. Dar fiecare trebuie să pronunțe corect, limpede și frumos, fiecare trebuie să știe a citi și a vorbi corect.

...Unii dintre aceștia, care au absolvit cei patru ani de școală, au devenit avocați, alții s-au risipit în diferite teatre, cu mai mult sau mai puțin noroc. Dar unul dintre ei, în care am avut cea mai bună speranță și pe care vreau să-l disting, fiindcă merită cu prisosință, este absolventul Ion Buraga, căruia însă amorul i-a jucat o festă, așa că a fost nevoit să renunțe la vocațiunea sa artistică și să devie funcționar la Calea ferată, unde va face carieră și unde poate se va distinge și prin talentul său. Pentru scenă, spre profundul meu regret, este însă pierdut.

Despre ceilalți absolvenți ai mei nu mai știu nimic, căci... nerecunoștința este o floare foarte răspîndită!

Un talent frumos îl manifestă tînăra, frumoasa și valoroasa mea elevă Sandina Bîrșan, care s-a produs și pe scena Teatrului Național din Iași. E un talent care,

dacă se va consacra artei sale va face o frumoasă carieră.

De asemenea țin să relev o altă elevă de a mea, care manifestă un vădit talent: Lizica Petrăchescu, pe care jenesni au putut-o aprecia în rolurile ei mici, pe care însă le-a reliefat pe scena Teatrului Național din Iași și care a fost aplaudată de public și de presă și care a reputat un mare succes în rolul din *Scena de pe stradă*. Între elevii mei de talent mai relev, cu multă plăcere, pe Alexandru Nicof, un tînăr înzestrat cu temperament artistic și care făgăduiește o adevărată carieră în teatru. El și-a dat licența și-i urez tot succesul și tot norocul. De asemenea relev pe absolventă mea Lydia Tăutu, angajată de curind la București.

Dacă se găsește cineva care crede că apreciez exagerat meritele elevilor mei, răspund

Evident... geniile nu cresc pe copaci; uneori, elemente care par la început lipsite de orice talent se dezvoltă apoi în chip admirabil, devenind chiar artiști celebri. În această privință aș putea cita pe minunatul Alexandru Moissi, care ani întregi a dus o luptă crîncenă prin munca sa artistică pentru a deveni ceea ce este astăzi, un mare și celebru artist. De asemenea, genialul artist berlinez Joseph Kainz a fost și el concediat din teatru pentru... lipsă de talent! Aș putea să mai citez multe exemple din bogata mea experiență, dar cred că aceste două cazuri sînt suficiente pentru a ilustra ceea ce susțin.

...Elevilor mei din Conservator le pot da, în urma mult încercărilor și tragicele mele experiențe, acest sincer și părintesc sfat: dacă vreunul din ei, favorizat de soartă, va deveni membru al unui teatru serios, să-și păstreze angajamentul și să nu se lase ademenit de promisiuni... Să muncească, să se dezvolte și să progreseze într-unul și același loc, fără ca prin aceasta să înțeleagă că-l povățuiesc să nu circule în lumea largă, pentru a-și îmbogăți cunoștințele, pentru a-și răspîndi arta. Dar să se ferească de vagabondajul artistic, aceasta e sincera și suptima mea povață.

Nu știu cit îmi mai este hărăzit să rătăcesc prin viață — dar mărturisesc aici, în clipa cînd scriu ultimele cuvînte pe ultima pagină a acestui cărți, că aș dori să mai activez cîva timp pe scenă și să mai întîrzii...

Căci viața în sine e atît de frumoasă!